

STANISLAV KRATOCHVÍL

BOD(h) — DOTAZNÍK KE KVALITATIVNÍMU ROZBORU RYSŮ OSOBNOSTI

1. Klinické vyšetřování osobnosti

K získání dat tvořících podklad pro psychologický nále z o osobnosti lze v klinické praxi použít explorační, pozorování, posuzovací stupnic, dotazníků, testů projekčních a testů objektivních. Na rozdíl od metod zjišťování schopností, inteligence, pozornosti, paměti a jiných funkcí, kde je objektivně změřen a vypočítán výkon podaný zkoušenou osobou ve standardizované situaci a porovnán s normami, je většina metod vyšetřování osobnosti zatížena větší nebo menší subjektivností, danou stupněm interpretačního vlivu zkoumané osoby (dotazníky) nebo interpretátora (explorační a pozorování, posuzovací stupnice, projekční testy) na testové výsledky. Objektivní testy zjišťující vlastnosti osobnosti na základě percepčních výkonů a psychomotorických a psychofyzických reakcí, jež rozvíjí zejména škola Eysenckova,^{1 2} nejsou zatím v takovém stavu, aby bylo možno pouze na nich postavit osobnostní diagnostiku.

V současné praxi převažuje užití testů projekčních a dotazníků. Jejich nepřesnosti a chyby se snažíme snížit jednak kombinací více metod a vytvářením testových baterií,³ jednak porovnáním výsledků s představou získanou o vyšetřovaném na základě explorační a pozorování.⁴

Dotazníky vycházejí z předpokladu, že z. o. je schopna podat výpověď o svém chování, o svých citech, zálibách, postojích.⁵ Jsou nazývány subjektivními testy v užším smyslu, jelikož se při hodnocení opíráme o názor zkoumané osoby samé, psychologicky neškolené. Výraz „subjektivní“ má poněkud pejorativní přízvuk, přesto však i autoři stavič programově na objektivních testech zdůrazňují, že představa osoby o sobě samé je důležitým aspektem osobnosti a její zjištění je cenné.⁶

¹ J. C. Brengelmann, *Wert und Grenzen von Persönlichkeitstests in der Neurose und Psychotherapie*, in Frankl-Gebattel-Schultz: *Handbuch der Neurosenlehre und Psychotherapie*, Urban und Schwarzenberg, Wien 1959.

² J. Fahrenberg, *Objektive Tests*, in Heiss R. *Psychologische Diagnostik*, *Handbuch der Psychologie* Bd. VI, Hogrefe Göttingen 1964.

³ J. Neumann, Z. Kaňka, *K otázkám diagnostické testové baterie*, *Čs. psychiatrie* 59, str. 262—265, 1963.

⁴ J. Srnec, E. Syřišťová, L. Kubička, *Úvod do zdravotnické psychologie*, učební texty, SPN, Praha 1964.

⁵ E. Mittenecker, *Subjektive Tests zur Messung der Persönlichkeit*, in Heiss R. *Psychologische Diagnostik*, *Handbuch der Psychologie* Bd. VI, Hogrefe Göttingen, 1934.

⁶ Srovnej pozn. č. 1.

V současné době existuje množství dotazníků, které ve formě skóru porovnatelných se zjištěnými normami zachycují určité rysy nebo faktory osobnosti. Tyto testy k nám postupně převádějí a v našich podmínkách zkoušejí Engelsmann,^{7,8,9} Hoskovec,^{10,11} Řičan, Hermochová, Knobloch, Chodura¹² aj.

Řada dotazníků, které jsou u nás běžné, zachycuje z osobnosti pouze jeden nebo dva jednotlivé rysy, jako např. neuroticismus Eysenckův MMQ, Knoblochův a Hausnerův N 5,¹³ životní spokojenost,^{14,15} úzkost,¹⁶ sexualitu.¹⁷ K dotazníkům, které postihují více rysů, patří především interpersonální dotazník Learyho,¹⁸ na překlad nebo validizaci čekají psychometrické dotazníky Bernreuterův, Gordonův, Goughův, Guilford-Martinův, Thurstonův, Guilford-Zimmermannův, přínosem by mohl být i dotazník Edwardsův, založený na Murrayho klasifikaci motivů a potřeb, a Allport-Vernonův, založený na Sprangerově typologii; na Eysenckově dvoufaktorovém MPI pracuje Smékal, k použití je připraven šestnáctifaktorový dotazník Cattellův,¹⁹ který však má pro rutinní praxi určitou nevýhodu v neobvyklosti novotvořených termínů. Některé patologické rysy zjišťují dotazník Woodworth-Mathewsově, Engelsmanem upravený dotazník Woodworth-Cadyho,²⁰ Cornell index i kompliční D-dotazník Chodurův.

Z dotazníků majících zachytit současně více faktorů se zatím nejvíce rozšířily zejména MMPI a Mittenecker-Tomanův PI test. Řada klinických psychologů na nich staví své osobnostní nálezy. Zejména pro MMPI, i když chybí dosud restandardizace na naše poměry, byla již prokázána rozlišovací schopnost mezi skupinami neurotiků, psychotiků a osob zdravých.²¹ Pomocí skóru a profilů, které jsou výsledkem obou zmíněných dotazníků, jsou vyjadřovány především stupně vlastností, které odpovídají psychiatrickým nosologickým jednotkám. Pro vlastní popis osobnosti, který by zahrnul nejen psychopatologické trendy, ale i základní vlastnosti normální, např. charakterové, temperamentové ap., dávají oba testy poměrně málo. Má-li se psycholog na jejich podkladě péče jen podrobněji o osobnostních vlastnostech vyjádřit, je nucen orientačně listovat vytříděnými kartičkami a vypisovat si neekonomickým a nepřesným způsobem položky, kterých by mohl v nálezu použít.

⁷ F. Engelsmann, *Dotazníkové metody a jejich diagnostické použití*, Čs. psychologie 4, str. 222—235, 1960.

⁸ F. Engelsmann, *Naše zkušenosti s Minnesotským dotazníkem*, Čs. psychiatrie 55, str. 108—118, 1959.

⁹ F. Engelsmann, S. Drdková, *Neurotické dotazníky N 5 a životní spokojenost*, Čs. psychologie 8, str. 340—348, 1964.

¹⁰ S. Hermochová, J. Hoskovec, P. Řičan, *Zkušenosti s Catellovým šestnáctifaktorovým dotazníkem osobnosti*, Čs. psychologie 9, str. 338—342, 1965.

¹¹ J. Hoskovec, F. Knobloch, P. Řičan, *Learyho metoda interpersonální diagnózy osobnosti*, Čs. psychiatrie 5, str. 304—309, 1963.

¹² I. Chodura, *Příspěvek k hodnocení a používání Minnesotského dotazníku*, Čs. psychologie 8, str. 265—273, 1964.

¹³ Srovnej pozn. č. 9.

¹⁴ Srovnej pozn. č. 9.

¹⁵ H. Junová, F. Knobloch, *Použití dvou dotazníků N 5, ŽIN-ŽIS v klinické praxi u neurotiků*, Act. nerv. sup. 5, 26, 1963.

¹⁶ E. Horáčková, *Měření úzkosti metodou J. A. Taylorové*, Čs. psychologie 54, str. 322—327, 1958.

¹⁷ J. Mellan, *Vyšetřovací schéma sexuálních poruch u mužů*, Čs. psychiatrie 60, str. 326—331, 1964.

¹⁸ Srovnej pozn. č. 11.

¹⁹ Srovnej pozn. č. 10.

²⁰ Srovnej pozn. č. 7.

²¹ Srovnej pozn. č. 8.

Jak ukazuje zkušenost klinických psychologů a jak bylo též ověřeno naší orientační anketou, provedenou s M. Jarošem u 40 psychiatrů Jihomoravského kraje,²² je od psychologického vyšetření osobnosti požadován většinou rozbor jak psychopatologických, tak i základních nepatologických rysů osobnosti, který by měl být co nejvšestrannější a zachycovat emotivitu, postoje a volní vlastnosti, interpersonální vztahy i základní informace o zaměřenosti a motivaci, zvycích, zájmech a samozřejmě i o anomálních nebo patologických rysech neurotického, psychopatického nebo psychotického rázu. Z požadavků praxe vyplynula potřeba metody, která by zachytila co nejvíce ekonomicky a systematicky zpracovatelných dat především pro kvalitativní rozbor osobnosti. Za tímto účelem byl sestaven dotazník nazvaný *Brněnský osobnostní dotazník horizontální*.

Přesnější by bylo hovořit o sebeposuzovacím inventáři, přidržujeme se však běžnějšího označení dotazník v širším smyslu; zahrnuje jak formu otázkovou, tak formu označovací tezí, metody psychometrické i kvalitativní. „Horizontálním“ nazýváme dotazník proto, že zachycuje příčný průřez osobností, tj. současný stav osobnosti v jejích jednotlivých složkách. K postižení vývoje osobnosti v souvislosti s jednotlivými životními obdobími a se zevními faktory bude třeba konstruovat paralelní dotazník „vertikální“.

Po zhodnocení zkušeností s předběžnou verzí dotazníku u 70 pacientů, vyšetřených tímto dotazníkem současně s dalšími metodami, byla vypracována definitivní verze, která je řadu let používána v psychiatrické léčebně v Kroměříži a na psychiatrické klinice v Brně. V tomto sdělení referujeme o principu dotazníku, o způsobu administrace a o vyhodnocovacím postupu; je připojen příklad nálezu.

2. Princip BOD(h)

Podle klasifikace dotazníků²³ lze BOD(h) označit jako nestandardizovaný dotazník s možností volby mezi více tezemi. Kromě volby z nabízených tezí ponechává se z. o. u každé položky volnost v doplnění, úpravě nebo připsání vlastní formulace, kterou by považovala za výstižnější.

Příklad:

4. Jsem horkokrevný a vznětlivý — méně vznětlivý — spíše klidný — úplný klidšas.
15. Mám rád pořádek, symetrii, plánovitost a pravidelnost — pořádek se mi zdá nudný, potřebuji do věcí vnést trochu fantazie — mám odpor ke všemu pravidelnému a předvídanému.
29. Snadno podlehnu mínění nebo vlivu jiných lidí a udělám třeba i to, co jsem původně nezamýšlel — lidé na moje jednání nemají příliš velký vliv — dělám rád pravý opak toho, co si druzí přeji.
35. Myslím si, že život je krásný — že v životě se střídají chvíle pěkné a zlé — většínou si myslím, že život nestojí za nic.
115. Trpím bolestmi hlavy — nespavostí — zapomnětlivostí — zvýšenou únavou — skleslostí — podrážděností — přecitlivělostí — nechutenstvím — závratěmi — „vnitřním chvěním“ — bušením srdce — mravenčením v rukou a nohou — cítím se přepracován.

²² S. Kratochvíl, M. Jaroš, *Rutinní posuzování osobnosti dospělých v klinické praxi*. Ve V. Tardy: *K problémům psychologie osobnosti*, Academia, Praha 1967.

²³ G. A. Lienert, *Testaufbau und Testanalyse*, Beltz, Weinheim 1961.

Položky jsou systematicky seřazeny podle následujícího schématu osobnostní struktury (číslo udává, kolik položek se k příslušné kategorii vztahuje)

1. temperament (jako forma emočních prožitků a dynamika reakcí) . . . 30
2. charakter (jako souhrn postojů a volných rysů) 41
3. potřeby a zájmy (jako motivační faktory) 17
4. schopnosti a nadání (jako dispoziční vlastnosti) 3
5. vědomosti, dovednosti, zvyky (jako vlastnosti získané učním) 9

K tomu přistupují

6. psychopatologické rysy: neurasthenické, hypochondrické, psychasthenické, halucinatorní, anxiousní, fobické, obsedantní, paranoidní, depresivní, cykloidní a hysterické 35
7. zhodnocení struktury osobnosti, její kontinuity, diferencovanosti a harmoničnosti 4

Dotazník nebyl sestaven na základě nějaké uzavřené teoretické koncepce osobnosti. Spíše se snaží, aby postihl pokud možno všechny významné vlastnosti, které mohou mít v posouzení současného stavu osobnosti význam, a přehledně je učlenil. Při snaze o úplnost nebylo možno se vyhnout v položkách různých kategorií jistému překrývání. Vlastnosti, jak je podává klíč, nejsou přesně definovány. Detailní popis jednotlivé osobnosti záleží na osobních náhledech a zkušenostech interpretátora. Dotazník byl konstruován pokud možno tak, aby nevnucoval určitou teorii osobnosti a byl použitelný psychology různých teoreticky orientovanými.

Při posuzování jednotlivých vlastností je nutno mít na zřeteli, že se týž jedinec v různých situacích může projevit různě, záleží na roli, kterou v dané společenské skupině zaujímá. Systematické přihlížení k této skutečnosti by ovšem vedlo k přílišnému rozšíření dotazníku i tak již obsáhlého a k nepřehlednosti získaných dat. Proto jsou teze, jak je to u dotazníků obvyklé, konstruovány většinou tak, jako by existovaly jisté všeobecné vlastnosti a rysy. Je však třeba si uvědomit, že se tímto předpokladem dopouštíme nutně určité chyby.

Užití dělení osobnostních složek si nečiní nárok na nějakou originální koncepci. Spíše šlo o to nekomplikovat již tak dost velký pojmový zmatek a nejednotnost v hodnocení osobnosti a vytvořit schéma na základě pojmů v naší praktické psychologii co nejvíce běžných. Pojetí je do značné míry blízké i pojetí R. Meiliho.²⁴

Při sestavování dotazníku byly zčásti vytvořeny formulace nové, zčásti byla vybrána vhodná hesla z dotazníku MMPI, PI, dotazníku Thurstonova, Eysenckova, Cattelova, Bergerova aj., k nimž byly vytvořeny odstupňované formulace. Výchoziskem pro sestavení stupnice na zjišťování upřímnosti byly „lži-skóry“ dotazníku Minnesotského a Eysenckova.

Dotazník má celkem 160 položek na 11 stranách sešitu formátu A4 (Vzor tištěného formuláře je k dispozici u autora.). Položky jsou číslovány a následují za sebou bez jakéhokoli předělu nebo rozčleňujících nadpisů a mezititulů. Seřazení

²⁴ R. Meili, *Lehrbuch der psychologischen Diagnostik*, 3. Aufl. Huber, Bern 1955.

je systematické, zkoušené osobě není bráněno rozhozením otázek vztahujících se k podobným vlastnostem, aby chápala souvislosti, přesto však není z. o. na tyto souvislosti zbytečně upozorňována. Aby byl pro interpretátora snazší přehled, je při uspořádání na jednotlivých stranách přihlédnuto k tomu, aby nový oddíl otázek pokud možno vždy začínal na nové stránce. Otázky zjišťující stupeň upřímnosti jsou v dotazníku zařazeny jako každá desátá otázka. Na začátku vyhodnocení se vyškrtají a počet neupřímně zodpovězených otázek se sečte. Protože dotazník není konstruován jako nástroj kvantitativního měření, teze týkající se vlastností osobnosti se již nijak nevyčísľují, nýbrž používají se přímo pro rozbor a nález.

3. Administrace

Zkoušené osobě předložíme formulář dotazníku, tři tužky (červenou, modrou a obyčejnou) a pravítko. Na nulté položce vysvětlíme, jak se položky zpracovávají. Úkolem z. o. je podtrhnout červenou tužkou tu formulaci, kterou považuje za správnou, a přeškrtnout modrou tužkou ty části, které za správné nepovažuje. Používáme záměrně zmíněné dvojí kontroly s červenou a modrou tužkou, i když se to může zdát nadbytečné. Podtrhává-li z. o. pouze to, co se hodí, svádí to k povrchnímu čtení, k nebezpečí, že přečte jen první část položky a nedočte až do konce. Použití dvou barev pak je výhodné při hodnocení dotazníku — červeně podtržené se z testu jasně vyděluje proti modře zaškrtnutému. Dále je z. o. vybičdnuta k tomu, aby v případě, že jí žádná z uvedených formulací nevyhovuje, připsala formulaci správnou na volné místo pod položku. To umožňuje, aby přesně vystihla svůj stav, i když neodpovídá zcela formulacím daným. Ukázalo se, že většina z. o. toho využívá a v dotazníku připsuje a opravuje. V tištěném návodu na 1. straně formuláře je z. o. rovněž doporučeno, aby v případě, že existuje určitý rozdíl mezi dřívějším a nyníjším stavem, podtrhla obě lišící se formulace a připsala poznámky „dříve“ a „nyní“.

Je výhodné rozdělit vyplňování dotazníku do dvou dnů. První den se provede dotazník po otázku 79, druhý den zbytek. Jinak, zejména u neurotiků, klesá v druhé části dotazníku pozornost a pečlivost provádění. Rozdělení nečiní potíží u pacientů hospitalizovaných, kde vyšetření nemusí být provedeno během jediné dne.

Nutným předpokladem pro vyplnění dotazníku je úvodní rozhovor, spojený s navázáním kontaktu. Dotazník obsahuje řadu otázek, na které nebude z. o. ochotna upřímně odpovídat, nebude-li mít pocit, že se odpovědi dostávají do rukou člověka, který jich nezneužije.

4. Vyhodnocovací postup

Nejprve provedeme kontrolu stupně upřímnosti a pak sledujeme podtržené osobnostní rysy.

a) Kontrola stupně upřímnosti a postoje k dotazníku:

Stupeň upřímnosti je zjišťován 17 položkami. Tyto položky jsou mezi ostatní zařazeny jako každá desátá (0, 10 až 150), dále k nim patří položka 17a. Obsahují vždy jen 2 možná řešení, na 2. místě je uvedeno řešení, jehož podtržení je u většiny lidí projevem neupřímnosti, např.:

0. Někdy přijdu z nedbalosti někam pozdě — vždycky přijdu všude včas.
10. Tu a tam trochu nadsazuji — nikdy nepřeháním.

Položky s podtrženou druhou alternativou zakroužkujeme, ostatní vyškrtáme. Spočítáme počet zakroužkovaných. Součet vepíšeme do rámečku s označením N, v posouzení se řídíme provizorní, empiricky odvozenou tabulkou

Skóre N	Upřímnost
0—2	sporná
3—9	normální
10—12	mírná pravděpodobnost zkreslení výpovědi o sobě
13—17	silná pravděpodobnost zkreslení výpovědi o sobě

Hodnoty nad 10 v tomto skóre je nutno posuzovat v souvislosti s postojem k testu a s osobnostními vlastnostmi, jako jsou svědomitost, pedanterie, psychastenické rysy a světový názor.

Postoj k dotazníku je zachycen v položkách 158 a 159.

b) Osobnostní rysy:

Vlastní teze jsou seřazeny systematicky za sebou podle základních osobnostních složek. K přehledné orientaci slouží klíč. Můžeme eventuálně do vyplněného dotazníku základní rozčleňující nadpisy podle klíče nadepsat nebo si dát zhotovit příslušná razítka (Temperament, Charakter ap.) a nadpisy narazítkovat. Po globálním přehlednutí celého dotazníku je vhodné doplnit nebo objasnit některá data nebo souvislosti rozhovorem, který obvykle z. o. po skončení práce též očekává. Pak postupujeme od položky k položce a píšeme přímo nález, při čemž můžeme použít buď termínů klíče, formulací dotazníku, nebo si formulaci pro nález upravujeme podle vlastních vyjadřovacích zvyklostí a vybíráme si to, co považujeme za významné. Nález včleňujeme do celkového psychologického nálezu o osobnosti jako jeho jednu součást.

5. Dosavadní zkušenosti s dotazníkem

Na II. psychologickém sjezdu bylo referováno o předběžných zkušenostech při vyšetřování 70 pacientů psychiatrické kliniky v Brně s první cyklostylovanou verzí dotazníku, obsahující 150 položek²². Na základě těchto zkušeností byl pak dotazník rozšířen o dalších 10 položek, některé položky byly lépe formulovány a dotazník byl vytištěn v grafické úpravě usnadňující interpretaci. S touto druhou, definitivní verzí bylo zatím vyšetřeno přes 300 pacientů na psychiatrické klinice v Brně (M. Ždímalová, M. Šindelářová, M. Kalužík, S. Kratochvíl) a v psych. léčebně v Kroměříži (S. Kratochvíl). Dotazník splňuje očekávání: je pro psychologa časově nenáročný a přináší obsáhlý materiál, kterého lze výhodně použít při formulaci nálezu. Zaplňuje v naší klinické rutinní praxi určitou mezeru, pokud jde o potřebu pomůcky k systematickému zachycení širokého spektra aktuálních vlastností osobnosti na základě pacientova sebehodnocení, a je tak vhodným doplňkem používaných metod.

Příklad nálezu:

Ch. J., 21 r., knihovník, svobodný. Psychopatie?

B O D (h) - K L I Č

Str.	Ot. č.	Str.	Ot. č.
2	<p>I. TEMPERAMENT</p> <p>intensita emocí, vitalita</p> <p>1 intensita emocí 2 vitalita, dynamogenie 3 aktivita</p> <p>pohyblivost</p> <p>4, 5 vznětlivost 6 sensitivnost 7, 8 trvání citu 9 labilita nálad 11 osobní tempo 12 konservativnost</p> <p>zevní projevy</p> <p>13 nebrzděnost emocí 14 nebrzděnost verbální</p> <p>15, 16 racionálnost, smyslovost</p>	4	<p>II. CHARAKTER</p> <p>vztah k hodnotám</p> <p>34—35 postoj k životu 36, 37, 43 světový názor 38 hierarchie hodnot 39, 42 cílevědomost, plánovitost 41 životní cíl 44 vztah k sexualitě</p>
3	<p>extro a introverse</p> <p>17 hovornost 18 snadnost navazování kontaktů 19 vedení zábavy 21—23 potřeba společnosti 24 množství známých a přátel 25—26 jistota a prosazení se 27 svěťování</p> <p>28 převládající nálada</p> <p>29 sugestibilita</p> <p>adaptabilita</p> <p>31 přizpůsobivost novým situacím 32—33 odolnost vůči stresu</p>	5	<p>vztah k lidem</p> <p>45 důvěřivost 46 humanismus 47 altruismus 48 sebeprosazení 49, 51 dominance 52 afiliace 53 agresivita 54 taktičnost 55 ústupnost, smířlivost 56 vyhnutí se konfliktům 57 mstivost 58, 59 konformnost</p>
		6	<p>vztah k práci</p> <p>61 motivace pracovní činnosti 62 vytrvalost, svědomitost 63 pořádnost, pedanterie 64 pracovitost</p> <p>vztah k sobě</p> <p>65 sebevědomí 66 pocit životní úspěšnosti 67 reakce na kritiku 68 sebedůvěra 69 spokojenost se sebou 71 pocity méněcennosti</p> <p>rysy vůle</p> <p>72 promyšlenost jednání 73 samostatnost 74 neústupnost 75 váhavost, rozhodnost 76 impulsivnost 77 iniciativnost 78 vytrvalost 79 reakce na překážky</p>

BOD (h) - KLÍČ

(pokračování)

Str.	Ot. č.	Str.	Ot. č.
7	<p>III.a POTŘEBY</p> <p>81 pud sebezáchovy pud pohlavní</p> <p>82 zaměřenost pudu</p> <p>83 vzrušivost</p> <p>84 libido</p> <p>85 frekvence sex. styku</p> <p>86 spokojenost v sex. styku</p> <p>87, 88 poruchy sex. života</p> <p>89 potřeba sebeuplatnění</p> <p>91 jiné potřeby</p>	10	<p>118—122 . rasy psychasthenické</p> <p>123—124 . halucinatorně paranoidní</p> <p>125—126 . anxiózní</p> <p>127 fobické</p> <p>128—132 . obsedantně kompulsivní</p> <p>133—135 . paranoidní</p>
8	<p>III b ZÁJMY</p> <p>92 množství zájmů</p> <p>93 hlavní zájem</p> <p>94 stálost zájmů</p> <p>95 čtenářské zájmy</p> <p>96 sport</p> <p>97 jiné zájmy</p> <p>98 vyplnění mimopracovního času</p> <p>IV. SCHOPNOSTI, NADÁNÍ, INTELIIGENCE</p> <p>99 předpokládané schopnosti a nadání podle projevů v mládí</p> <p>100 rozvinuté schopnosti</p> <p>102 posouzení vlastní inteligence</p>	11	<p>136—139 . depresivní</p> <p>141—144 . cykloidní</p> <p>145 explosivní</p> <p>146—153 . hysteroidní („prvosignální“)</p>
9	<p>V. VĚDOMOSTI, DOVEDNOSTI, ZVYKY</p> <p>103 vědomosti</p> <p>104 způsob nabytí</p> <p>105 dovednosti zvyky</p> <p>106 pevnost zvyků</p> <p>107 kofeinismus</p> <p>108 abusus medikamentů</p> <p>109 nikotinismus</p> <p>111, 112 . ethylismus</p> <p>VI. HRANIČNÍ, ANOMÁLNÍ A PSYCHOPATOLOGICKÉ VLASTNOSTI</p> <p>113—115 . rasy neurasthenické</p> <p>116 neurovegetativní labilita</p> <p>117 rasy hypochondrické</p>	12	<p>VII. STRUKTURA OSOBNOSTI</p> <p>154—155 . kontinuita osobnosti, ustálenost</p> <p>156 diferencovanost</p> <p>157 harmoničnost a integrovanost</p> <p>DOPLNĚK: OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE PRÁCE NAD DOTAZNÍKEM</p> <p>158 preference způsobu výpovědi</p> <p>159 zhodnocení vyplnění dotazníku</p>

Vyšetření osobnosti:

Pacient je zdvořilý, sdílný, vděčný za rozhovor o své osobnosti, důkladně a s opravdovým zájmem provádí osobnostní dotazník, snaží se co nejpečlivěji postihnout svoje vlastnosti.

BOD(h) + explorace:

Po stránce citové senzitivní, navenek však obvykle klidný, nedává na sobě citové pohnutí znát, jen výjimečně dochází k neovladatelnému odreagování tenze (nevybíravé nadávání, rozbíjení předmětů). Obvykle říká věci po zralé úvaze a snaží se vyjádřit svou myšlenku co nejpřesněji. City přetrvávají dlouho.

Ve společnosti klidný, ale bez schopnosti prosazovat se, organizovat, spíše ustupuje do pozadí, má raději samotu, veselé společnosti se vyhýbá, nemá mnoho přátel. Často jej ve styku s lidmi nenapadá látka k rozhovoru, zvláště v obdobích skleslosti má pocit prázdnoty, cítí, jako by v sobě neměl nic, o čem by stálo za to hovořit.

Postoje v oblasti světonázorové dosti skeptické (nevěří, že by se pravda vůbec dala najít). věří v „určitou osudovost“, za důležité životní hodnoty považuje pro sebe umění, dobré jídlo a pití, práci — záliby — vzdělání — úspěch a společenské postavení, nesměleji podtrhuje i pravdu — svobodu — vlast. K lidem postoje ambivalentní, nerad příliš pomáhá druhým, každý se má postarat sám o sebe; vyhýbá se konfliktům, ustoupí, jedná tak, aby nenarazil, ale nezáleží mu nutně na tom, aby s každým vyšel, hloupým lidem dává najevo, co si o nich myslí.

Svoji práci dělá celkem rád, má rád i sladké nicnedělání. Rozhoduje se přiměřeně rychle, jedná obvykle rozmyšleně, nesnáze jej však odrazují.

V eroticko-sexuálních vztazích pozoruje význačnou změnu od 18 let. Předtím sexuální vzrušivost, onanie, zájem o druhé pohlaví, od 17 let sexuální zkušenosti; od 18 let nhlá změna ve smyslu nezájmu, i když je s dívkou o samotě a dívka projevuje zájem o intimní sblížení, nechává jej to zcela chladným, sexuálnímu styku se vyhne, ženy jsou mu zcela lhosřejné. Onanii nyní popírá, nemá ani poluce, homosexuální zájmy nebo fantazie rovněž popírá, spontánně však zaznamenává, že „homosexualitu nepovažuje za úchytku“ a „duševně mu sedí více mužů“.

Zájmy se týkají především umění: literatury, hudby, malířství; uvádí i schopnosti v těchto oblastech, vyhrál ve školních soutěžích malířských, hraje na klavír, chtěl by zkoušet psát novely. Sport jej nezajímá. Rád chodí na vycházky, dívá se po výkladech ve městě, hodně času věnuje způsobu svého oblékání. Alkohol má rád, zejména víno a destiláty, uvádí, že se neopíjí, ale hodně snese.

Z neurastenických rysů uvádí zapomnětlivost, skleslost, přecitlivělost, na své zdraví je hodně opatrný a pozoruje se. Zabývá se rád filosofickými problémy, často mívá pocit, jako by věci nebyly skutečné nebo jako by sám byl jiný, vyčítá si, že něco udělal špatně. Jako výjimečný zážitek uvádí, že při pobytu v přírodě u zřícenin hradu halucinoval starou hudbu.

Z psychopatologických rysů dále prvky anxiety a obsedantní vnucování se melodií, představ, obav, myšlenek. Sklon k depresím, často smutný bez příčiny, má dojem, že to vychází zevnitř, z něho, ale vnější okolí na něj působí značně, zvláště si povšiml souvislosti nálady s počasím, bývá apatický zvláště v letním horku, smutný v podzimních měsících. Střídala se u něho období aktivity s obdobími skleslosti a nemožnosti, často si připadá zbytečný. Suicidální myšlenky nemívá, sebevraždu považuje za správnou jen za výjimečných okolností. Dále jsou v osobnosti některé rysy, které lze považovat za hysteroidní — živá fantazie, touha po nějakém vzrušení, schopnost vžívat se do různých rolí, dovede dobře lidi napodobovat, divadlo nehrál, ale podtrhuje, že by to dobře dovedl, využil necoci k vyhnutí se nepříjemnostem, dostal po rozrušení někdy záchvat třesu těla nebo horečku.

Považuje se za člověka dosti složitého, jeho povahové vlastnosti jsou od mládí v podstatě stejné bez výraznějších zvratů, byl poněkud zvláštní, až „zženštilý“, podobal se duševně víc ženám, chybí mu mužské sebevědomí, má více ženské pasivity.

V současně životní situaci se cítí nespokojen s bydlením u tety, považují jej za malé dítě a tak s ním jednájí. Má snahu najít si bydlení v B., kde dálkově studuje knihovnickou školu. Jeho matka je vdova, otec zemřel, když byly pacientovi 4 roky, je od té

doby vychováván v rodině tety. Matka bydlí v B., ale u ní pacient bydlet nemůže. Mají k sobě dobrý vztah, ale matka je hypereroticky založena a má více mužských známostí, které si zřejmě vodí do bytu.

Závěr: Femininní typ s uměleckým zájmovým zaměřením, živostí fantazie, schopností vžívat se do rolí, senzitivní, mírně introvertovaný s ambivalentními postoji k lidem, světonázorovou skepsi, poslední tři léta zcela lhostejný vůči dívkám, v současné době nespokojený protektorskými postoji tety a strýce, u nichž bydlí. Cykloidní výkyvy nálad a aktivity směrem k zádumčivosti a hypobulii, ovlivňované dosti počasím. Některé znaky neurastenické, obsedantní i hysteroidní.

FRAGEBOGEN ZUR KVALITATIVEN ANALYSE VON EIGENSCHAFTEN DER PERSÖNLICHKEIT

Es wird hier ein nichtstandardisierter, horizontaler Persönlichkeitsfragebogen beschrieben, der als Unterlage zur Qualitativanalyse aller grundlegenden Persönlichkeitsfaktoren dienen soll. Er enthält 160 systematisch geordnete Faktoren mit mehreren abgestuften Formulierungen, von denen die Richtige zu unterstreichen, die Unrichtige dagegen zu streichen ist, und Lücken für event. eigene Formulierungen der befragten Person hat. In den Fragebogen ist eine Scala für die Beurteilung des Wahrheitsgrades eingefügt. Auch ein Schlüssel und ein Befundbeispiel ist beigefügt. Die bisherigen Erfahrungen mit der Anwendung des Fragebogens bei 300 untersuchten Patienten zeigen, dass der Fragebogen anspruchslos für Administrative und Wertung ist, aber reiches und gegliedertes Material zur Stylisierung des Befundes mit der Beschreibung eines breiten Spectrums der normalen und pathologischen Eigenschaften der Persönlichkeit bringt. Er kann zu einem nützlichen Bestandteil der routinemässigen Untersuchung der Persönlichkeit in der klinischen Praxis werden.

Übersetzt von A. Machová